

Załącznik 19. HERBARIUM Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego

Instrukcja poboru prób i wstępnej konserwacji

Co to jest zielnik i czemu służy obecnie?

Zielnik (łac. herbarium, od herba=zioło) jest to zbiór odpowiednio spreparowanych i zakonserwowanych roślin. Od czasów włoskiego botanika Luci Ghini (od około 450 lat) znana jest bardzo prosta, a jednocześnie bardzo efektywna metoda technicznego przygotowania roślin do ich długotrwałego przechowywania. Metoda Luci Ghini "suszenia pod prasą", polega na starannym ułożeniu roślin (lub ich części) między arkuszami bibuły (lub innego papieru higroskopijnego), umieszczeniu pakietu pod dużym naciskiem i naturalnym suszeniu. Najstarsze, tak przygotowane okazy roślin zachowały się od czasów Gherardo Cibo (1532 rok). Metodzie Ghiniego zawdzięczamy, że w XVIII wieku szwedzki przyrodnik Karol Linneusz mógł opisać i sklasyfikować - na podstawie tysięcy okazów z całego świata - nieznane dotąd gatunki roślin. Także współcześnie zielnik nic nie stracił na swojej wartości. Pomimo dokonującego się postępu w dziedzinie archiwizacji przyrodniczej, pozostaje nadal podstawową formą dokumentowania różnorodności taksonomicznej roślin i materiałem do studiów nad ich zmiennością (funkcja naukowa). Jednocześnie zielnik jest najkrótszą i najbardziej efektywną "drogą" do zapoznania się z tą różnorodnością (funkcja dydaktyczna). Fotografia, film czy rysunek stanowią wartościowe, lecz tylko uzupełnienie "formy podstawowej".

Herbarium Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego w Polsce ma za zadania dokumentowanie różnorodności gatunkowej flory roślin naczyniowych, występujących na obszarach zlewni reprezentatywnych. Taka forma archiwizacji danych florystycznych i fitosocjologicznych jest warunkiem pełnej wiarygodności programu monitoringu flory i roślinności.

Przygotowanie do zbioru roślin.

Przed przystąpieniem do zbioru roślin należy przygotować:

- * nóż do odcinania pędów roślin zdrewniałych i łopatkę do wykopywania roślin zielnych;
- * przynajmniej 2 siatki z drutu lub listewek o wymiarach: 25x40 cm;
- * odpowiednią ilość gazet (najlepiej dzienników) o wymiarach: 50x40 cm, a po złożeniu 25x40 cm;
- * odpowiednią ilość arkuszy zielnikowych z papieru pakowego o wymiarach: 58x42 cm, a po złożeniu 29x42 cm;
- * etykiety "robocze" - karteczki do notowania odpowiednich danych w terenie (data i miejsce zbioru, uwagi o barwie kwiatów itp.);
- * właściwie etykiety zielnikowe o wymiarach: 15x9,5 cm (czyli 1/4 arkusza formatu A4), na które po oznaczeniu roślin zostaną naniesione dane według wzoru podanego na odwrocie instrukcji.

Sposób zbierania i suszenia roślin

Rośliny zielne należy zbierać tylko w stanie kwitnienia lub owocowania, wydobywając je ostrożnie z podłoża wraz z ich organami podziemnymi (korzenie, kłącza, bulwy, cebule). W przypadku drzew i krzewów, zbiera się gałązki z kwiatami lub owocami. Rośliny lub ich części należy starannie ułożyć na przygotowane arkusze gazetowe, tak aby były one całkowicie zajęte przez okazy danego gatunku. Im mniejsze rośliny, tym więcej okazów mieści się na arkuszu. Wystające poza gazetę części roślin trzeba odpowiedni pozaginać. Do każdego arkusza należy włożyć tymczasową etykietkę, na której już w terenie trzeba zapisać dokładne miejsce i datę zbioru. Pakiet złożony z 10-15 arkuszy z roślinami wewnątrz (w gazetach) oraz "pustymi" arkuszami lub bibułami pełniącymi funkcję "przekładek" włożyć pomiędzy siatki. Tak przygotowany pakiet związać silnie sznurkiem ("na krzyż") i odłożyć do suszenia na słońcu lub w suchym miejscu. Po kilku dniach wysuszone rośliny przełożyć do arkuszy z papieru pakowego.

Uwagi końcowe!

- * Roślin i etykiet nie przyklejać!
- * Pakiet wysuszonych roślin umieścić między ramkami wykorzystywanymi do ich suszenia i związać sznurkiem.

* Zielnik chronić od wilgoci!

* Tak przygotowany zielnik zostanie opracowany przez specjalistów.

Wzór etykiety zielnikowej

HERBARIUM Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego

Nazwa gatunku:

Rodzina:

Nazwa zlewni:

Stanowisko (kwadrat):

Siedlisko:

Data zbioru:

Zebrał:

Oznaczył:

Wybrane klucze i przewodniki do oznaczania roślin naczyniowych:

Flora Polski - Rośliny naczyniowe Polski i Ziem Ościennych (1919-1980, 1985, 1987, 1992), Kraków.

Szafer, W., Kulczyński, S., Pawłowski, B., 1976: Rośliny Polskie. Wyd. IV, PWN, Warszawa.

Rothmaler, W., 1994: Exkursionsflora von Deutschland. Gefäßpflanzen: Kritischer Band (4), Atlasband (3). Gustav Fischer Verlag Jena - Stuttgart.